

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

САМСІН РОМАН ІГОРОВИЧ

УДК 347.78

**ПРАВО СЛІДУВАННЯ В АВТОРСЬКОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ТА КРАЇН-
ЧЛЕНІВ ЄС: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА**

12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник

кандидат юридичних наук, доцент
Вереїці Ольга Володимирівна,
Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри цивільного права і процесу

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Дзера Олександр Васильович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри цивільного права

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
Пленюк Мар'яна Дмитрівна,
Науково-дослідний інститут приватного права і
підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії правових наук України,
старший науковий співробітник
відділу проблем договірної права

Захист відбудеться 15 грудня 2016 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.007.06 в Національній академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1.

Автореферат розіслано 11 листопада 2016 р.

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

Г.В. Чурпіта

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Прийняття 23 грудня 1993 року Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон про авторське право) стало початком формування нового національного законодавства України в цій сфері. Однією з новел зазначеного Закону стало закріплення в ньому специфічного авторського повноваження – права слідування, яке в більшості розвинених країн світу відіграє значну роль у забезпеченні майнових прав авторів. Особливо це стосується авторів творів образотворчого мистецтва, оскільки продаж оригіналів таких творів є найбільш поширеним способом їх комерціалізації та отримання прибутку авторами. У той же час збільшення вартості оригіналу твору образотворчого мистецтва часто відбувається поступово, іноді через значний проміжок часу. Наприклад, за останні 50 років ціни на твори мистецтва зростали в середньому на 12,6% щорічно, причому понад 75% лотів на світових аукціонах складали твори живопису¹.

Незважаючи на тривалий період існування в авторському праві України, право слідування не здобуло належного розвитку ні в національному законодавстві, ні в правовій науці нашої країни.

Так, у законодавстві України немає єдиного підходу до основних положень, що стосуються права слідування: об'єктів авторського права, на які воно поширюється; осіб, які мають здійснювати відповідні виплати; видів продажу, при яких виникає право на виплати за правом слідування. Щодо порядку здійснення таких виплат, то він взагалі відсутній.

Недоліком національного законодавства України стосовно регулювання права слідування є також його невідповідність європейським стандартам. У цьому зв'язку, враховуючи прагнення України до членства в Європейському Союзі (далі – ЄС), необхідно звернути увагу на те, що гармонізація законодавства стосовно права слідування розглядається правом ЄС як одна з необхідних передумов функціонування Спільного ринку ЄС, що виводить проблеми, пов'язані з правом слідування, на новий рівень.

Сьогодні право слідування в авторському праві України має декларативний характер, що не лише негативно позначається на рівні забезпечення прав авторів, а й може стати перешкодою для входження України до Спільного ринку ЄС.

Різні аспекти авторського права, зокрема й права слідування повністю чи частково, розглядаються в працях І. А. Безклубого, Ю. Л. Бошицького, І. І. Вашинця, О. В. Ієвіні, В. С. Дроб'язка, Р. Є. Еннана, О. В. Кохановської, Н. С. Кузнєцової, О. П. Орлюк, О. А. Підпригори, О. О. Підпригори, Р. О. Стефанчука, Є. О. Харитоновна, О. І. Харитонової, Г. В. Чурпіти, Р. Б. Шишки, О. О. Штефан. Значне місце праву слідування відведено в дослідженнях зарубіжних цивілістів В. Гінсбурга, Р. Дюма, Д. Ліпціг, Г. Пфенніга, Д. В. Подноскова, А. М. Семіволкової, О. П. Сергєєва,

¹ Пшик Б. Арт-банкінг: новий напрям діяльності банків у сфері інвестиційного бізнесу / Б. Пшик // Вісник Національного банку України. – 2011. – С. 17.

В. О. Удалкіна, П. Флорансона та ін. Водночас дані дослідження не враховують специфіку авторського права України та потреби його розвитку на сучасному етапі.

Таким чином, вирішення існуючих загальнотеоретичних та практичних питань стосовно права слідування має стати основою для подальшого вдосконалення законодавства України та забезпечення ефективної міжнародної комунікації у сфері авторського права, що є неможливим без вивчення іноземного досвіду, проведення аналізу відповідних правових конструкцій, закріплених у законодавстві країн-членів ЄС, встановлення доцільності їх впровадження в національне законодавство. Вказане зумовлює актуальність обраної теми та визначає потребу в проведенні комплексного наукового дослідження права слідування в авторському праві України та країн-членів ЄС.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалося з урахуванням вимог Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 року, Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 роки, затверджених загальними зборами Національної академії правових наук України 24 вересня 2010 року, Основних напрямків наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014–2017 рр. (у межах п. 1.2.6 «Актуальні проблеми цивільного права в умовах реформування цивільного законодавства»), планів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2013–2015 роки.

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в здійсненні комплексного аналізу права слідування в авторському праві України та країн-членів ЄС, розробці на його основі науково обґрунтованих висновків та пропозицій стосовно розвитку теоретичних положень права слідування, напрацюванні пропозицій, спрямованих на вдосконалення його регламентації в авторському праві України та забезпечення практичної реалізації.

Для досягнення зазначеної мети автором було поставлено наступні *задачі*:

- дослідити історичні передумови виникнення та розвитку права слідування в авторському праві провідних європейських країн та України;
- розглянути питання нормативного регулювання права слідування як особливого авторського повноваження в міжнародному праві та праві країн-членів ЄС;
- здійснити огляд наукової літератури за темою дослідження;
- визначити методологію проведення дослідження права слідування в авторському праві України та країн-членів ЄС;
- обґрунтувати поняття права слідування в авторському праві, визначити його структуру;
- визначити місце права слідування в системі авторських прав;
- проаналізувати існуючі в праві України та країн-членів ЄС підходи до визначення переліку об'єктів авторського права, на які поширюється право слідування;
- здійснити правову характеристику бенефіціарів права слідування в авторському праві, визначити коло бенефіціарів права слідування в

авторському праві України та країн-членів ЄС;

- проаналізувати існуючі в праві України та країн-членів ЄС складові механізму практичної реалізації права слідування;

- розглянути роль організацій колективного управління майновими авторськими правами в забезпеченні реалізації права слідування;

- розкрити окремі питання визначення правового режиму та розподілу виплат, що здійснюються бенефіціарам за правом слідування;

- розробити пропозиції щодо вдосконалення правової регламентації права слідування в авторському праві України.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що пов'язані із здійсненням і забезпеченням захисту права слідування в авторському праві України та країн-членів ЄС.

Предмет дослідження – право слідування в авторському праві України та авторському праві країн-членів ЄС.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження став широкий спектр загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. Зокрема, під час дослідження застосовувалися методи *аналізу та синтезу* (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3). При дослідженні формування, становлення та розвитку правових норм, що регулюють авторські відносини стосовно права слідування, широко застосовувався *історико-правовий* метод (підрозділи 1.1, 1.2). Задля формулювання понятійно-категоріального апарату у сфері правового регулювання права слідування застосовувався *логіко-семантичний* метод (підрозділи 2.1, 2.3). При аналізі положень законодавства України та законодавства країн-членів ЄС щодо регулювання права слідування в авторському праві використовувався *порівняльно-правовий* метод (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3). Для визначення змісту правових норм, які регулюють право слідування в авторському праві України, країн-членів ЄС та відповідних міжнародно-правових актах, застосовувався *формально-юридичний* метод (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3).

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим в Україні монографічним дослідженням права слідування в авторському праві України та країн-членів ЄС, в якому сформульовано низку нових положень, висновків і пропозицій, що мають важливе значення для юридичної науки та практики, а саме:

вперше:

- запропоновано новий підхід до класифікації авторських прав (повноважень автора), які містяться сьогодні в законодавстві України. По-перше, залежно від здатності обмежувати абсолютність права власності пропонується виділяти авторські права, які не обмежують абсолютність права власності (наприклад, право на використання твору), та авторські права, які обмежують абсолютність права власності (право на недоторканність твору, право слідування, право доступу та право на збереження оригіналу твору). По-друге, за ознакою можливості або неможливості відчуження авторських прав виділяються авторські права, які можуть бути відчужені (майнові права автора

за винятком права слідування), та авторські права, відчуження яких неможливе (особисті немайнові права автора, право на збереження оригіналу твору, право доступу та право слідування). По-третє, залежно від можливості переходу в порядку спадкування виділяються авторські права, що можуть передаватися/переходити спадкоємцям автора (майнові права, право слідування та права, що фактично переходять до спадкоємців на підставі закону – право на захист авторства та право на недоторканність твору), та авторські права, що не можуть передаватися/переходити спадкоємцям автора (особисті немайнові права (за винятком права на недоторканність твору), право на збереження оригіналу твору та право доступу);

– доведено доцільність позначення авторського повноваження, що полягає в праві автора на отримання визначеної законом частки від суми кожного перепродажу визначеного законодавством об'єкта авторського права і яке в Законі про авторське право має притаманну речовому праву назву «право слідування», терміном «право автора на частку від суми перепродажу оригіналу твору»;

– сформульовано авторське визначення рукопису літературного (музичного) твору як запису твору, який виконаний автором або від руки, або за допомогою технічних засобів, але містить індивідуалізуючі автора ознаки (помітки, малюнки тощо), нанесені ним особисто;

удосконалено:

– підхід до періодизації авторського права. Виділено етапи становлення права слідування в авторському праві: 1) до 1920 року – виникнення та розвиток основних концепцій регулювання авторських прав, прийняття національних законів у сфері авторського права, що стало передумовою для запровадження права слідування; 2) 1920-1948 роки – закріплення права слідування в законодавстві окремих європейських країн; 3) 1948-2001 роки – міжнародне визнання права слідування; 4) з 2001 року – гармонізація законодавства країн-членів ЄС щодо права слідування;

– визначення ознаки публічності перепродажу твору як такої, що полягає в участі професійних представників арт-ринку в укладенні договорів про перепродаж об'єктів авторського права, на які поширюється право слідування: перепродаж буде вважатися публічним, якщо одним із учасників правочину (стороною, посередником, агентом тощо) виступає професійний представник арт-ринку;

– підхід до складових механізму реалізації права слідування. Виявлено складові механізму реалізації права слідування, що відсутні в сучасному авторському праві України, однак законодавча конкретизація яких є необхідною умовою забезпечення реалізації цього права: поріг застосування права слідування, база обчислення відрахувань, право бенефіціара на інформацію;

– позицію стосовно визначення моменту виникнення права слідування. Обґрунтовано, що моментом виникнення права слідування треба вважати момент створення об'єкта авторського права, на який поширюється право слідування, а моментом виникнення права на отримання виплат за правом

слідування – здійснення його перепродажу за встановлених законодавством умов;

дістало подальший розвиток:

– теза про майновий характер права слідування. Задля уникнення правової невизначеності пропонується в національному законодавстві визначити право слідування як майнове право автора;

– підхід до розуміння термінів «оригінал твору» та «оригінальний твір», які використовуються в законодавстві України, міжнародних нормативно-правових актах та законодавстві країн-членів ЄС стосовно права слідування. Зроблено висновок про те, що дані терміни використовуються у сучасному законодавстві України як синонімічні, оскільки йдеться саме про твір, створений безпосередньо автором. Наголошується на необхідності розмежування даних термінів: оригінальний твір – твір, що підлягає правовій охороні; оригінал твору – твір, створений безпосередньо автором;

– позиція стосовно визначення долі права слідування при визнанні спадщини відумерлою: запропоновано включити до кола бенефіціарів права слідування уповноважені національним законодавством установи, що дозволить уникнути ситуацій невизначеності стосовно права слідування в разі визнання спадщини відумерлою та забезпечити цільове використання коштів, отриманих за правом слідування, спрямувавши їх на розвиток національної культури.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертаційній роботі положення, висновки і пропозиції використовуються та можуть бути використані в:

– *науково-дослідній сфері* – під час проведення подальших досліджень проблем правового регулювання права слідування в авторському праві;

– *законотворчій роботі* – при розробці пропозицій щодо внесення відповідних змін до Цивільного кодексу України (далі – ЦК), Закону про авторське право, інших нормативно-правових актів, а також проектів нових законів у сфері авторського права;

– *правозастосовній діяльності* – у судовій практиці при формуванні правових позицій у спорах стосовно захисту авторських прав, а також при наданні роз'яснень щодо застосування законодавства, що регламентує право слідування в авторському праві (акт впровадження Адвокатського об'єднання «Aver Lex» від 06.05.2015 р.; акт впровадження Міжнародного правового центру «EUCON» від 14.05.2015 р.);

– *навчально-методичній роботі* – при підготовці лекцій, методичних рекомендацій і дидактичних матеріалів з навчальних дисциплін «Цивільне право», «Право інтелектуальної власності», «Актуальні проблеми цивільного права», «Інформаційне право», під час проведення занять з відповідних дисциплін (акт впровадження Міжрегіональної Академії управління персоналом від 14.12.2015 р. № 2829; акт впровадження Київського міжнародного університету від 18.12.2015 р. № 470).

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження доповідалися й обговорювалися на таких наукових заходах: VI щорічних читаннях з

актуальних проблем права інтелектуальної власності та інформаційних правовідносин, присвячених пам'яті професора Підопригори Опанаса Андроновича «Право інтелектуальної власності в умовах інформаційного суспільства» (м. Київ, 22 березня 2012 р.); науково-практичній конференції «Становлення та розвиток права інтелектуальної власності в Україні: підсумки, проблеми та перспективи» (м. Київ, 2 квітня 2013 р.); міжкафедральному круглому столі «Спадкування в Україні» (м. Київ, 10 квітня 2014 р.); VI Всеукраїнській науково-теоретичній конференції «Реформи законодавства України в умовах євроінтеграції» (м. Київ, 30 жовтня 2014 р.); підсумковій науково-теоретичній Інтернет-конференції «Стан, проблеми та перспективи сучасної юриспруденції України в умовах євроінтеграції: правові та суспільні аспекти» (м. Київ, 23 квітня 2015 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Юридична наука та практика: виклики сучасних євроінтеграційних процесів» (Словацька Республіка, м. Братислава, 27–28 листопада 2015 р.).

Публікації. Основні теоретичні й практичні результати дисертаційного дослідження викладено у дванадцяти наукових працях, з яких п'ять – наукові статті, опубліковані у фахових виданнях України, одна – стаття у фаховому науковому виданні Республіки Молдова, шість – тези виступів на науково-практичних конференціях і круглому столі.

Структуру дисертації побудовано відповідно до мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, які включають десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (184 найменування на 20 сторінках) та чотирьох додатків (на 4 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 196 сторінок, з них основного тексту – 172 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету та задачі дослідження, об'єкт і предмет дослідження, конкретизовано методи наукового дослідження, сформульовано положення, що відображують наукову новизну одержаних результатів, показано їх практичне значення, визначено форми апробації результатів дослідження, наведено відомості щодо кількості публікацій.

Розділ 1 «Теоретико-правові та методологічні засади дослідження права слідування в авторському праві України та країн-членів ЄС» складається з трьох підрозділів, у яких розглянуто історію становлення окремих положень авторського права, що стали передумовою для запровадження права слідування, визначено етапи становлення права слідування в авторському праві країн-членів ЄС та України, розглянуто питання його регулювання в міжнародному праві та праві ЄС, проведено огляд наукових праць з теми дослідження та визначено методику його проведення.

Підрозділ 1.1 «Передумови виникнення та історія становлення права слідування в авторському праві провідних європейських країн та України» присвячений розгляду ключових моментів в історії розвитку авторського права. Визначається відставання правового регулювання у сфері прав авторів творів образотворчого мистецтва порівняно з правами авторів літературних творів. Звертається увага на те, що важливим моментом, що значно вплинув на створення передумов для запровадження права слідування в авторському праві, стало закріплення положення про незалежність одне від одного права інтелектуальної власності на твір та права власності на матеріальний об'єкт, у якому втілено об'єкт авторського права.

Визначено чотири етапи становлення права слідування: з найдавніших часів до 1920 р. – виникнення та розвиток основних концепцій регулювання авторських прав, прийняття національних законів; 1920-1948 рр. – закріплення права слідування в Законі Франції про право авторів творів мистецтва на отримання відрахувань від публічного продажу творів мистецтва (1920 р.), включення відповідних положень у закони про авторське право Бельгії (1921 р.) та Італії (1948 р.); 1948-2001 рр. – міжнародне визнання права слідування (внесення статті 14 *ter* стосовно права слідування до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів), включення положень стосовно права слідування до законодавства більшості європейських країн, у тому числі – України; з 2001 р. – гармонізація законодавства країн-членів ЄС стосовно права слідування у зв'язку з прийняттям Директиви Європейського Парламенту та Ради ЄС № 2001/84/ЄС про право слідування на користь автора оригінального твору мистецтва від 27 вересня 2001 року (далі – Директива ЄС про право слідування).

Розглядаються питання, пов'язані з запровадженням права слідування до права України. Відмічається, що до набуття Україною незалежності передумов для запровадження даного авторського повноваження до національного законодавства не існувало, а сучасне законодавство стосовно права слідування має здебільшого декларативний характер і потребує вдосконалення.

У підрозділі 1.2 *«Право слідування як авторське повноваження в міжнародному праві та праві Європейського Союзу»* здійснюється загальний аналіз актів міжнародного права, у яких містяться положення стосовно права слідування: Бернської конвенції (Паризького Акту 1971 р.), Туніського модельного закону про авторське право для країн, що розвиваються (1976 р.) та Директиви ЄС про право слідування (2001 р.). Робиться висновок, що, незважаючи на позитивну роль Бернської конвенції та Туніського модельного закону у запровадженні права слідування до авторського законодавства окремих країн, його необов'язковий характер у Бернській конвенції та рекомендаційний характер положень Туніського модельного закону не дозволяють розглядати вказані акти як такі, що створили передумови для вирішення на міжнародному рівні проблеми забезпечення прав авторів стосовно права слідування. Щодо права ЄС, то завдяки активному процесу гармонізації, що розпочався з прийняттям Директиви ЄС про право слідування, було успішно подолано низку проблем, що виникали у зв'язку з

необов'язковим характером цього права: порушення принципу рівного підходу до визначення прав громадян країн-членів ЄС; складнощі в захисті прав авторів-громадян країн-членів ЄС; негативний вплив розбіжностей у регулюванні права слідування на функціонування Спільного ринку ЄС. Особливу увагу приділяється Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (2014 р.) (далі – Угода про асоціацію). Наголошується, що Угода про асоціацію містить положення стосовно права слідування, що доповнюють і уточнюють зобов'язання, взяті на себе Україною раніше.

У підрозділі 1.3 «Огляд наукової літератури за темою та методологія дослідження права слідування в авторському праві України та країн-членів ЄС» здійснюється аналіз наукових праць за кількома напрямками: наукові праці, присвячені авторському праву в цілому (у яких окремо розглядаються питання права слідування); наукові праці, присвячені захисту авторського права на твори образотворчого мистецтва; наукові праці, у яких розглядаються актуальні питання охорони та захисту авторського права у зв'язку з розвитком права ЄС та наукові праці, присвячені безпосередньо праву слідування.

Вказується, що основи вивчення порушених у дисертації питань щодо права слідування в авторському праві закладено вченими-цивілістами: О. О. Підпригорою («Проблеми правового регулювання інтелектуальної власності за законодавством України», 1999 р.), Г. В. Чурпітою («Авторське право на твори образотворчого мистецтва», 2003 р.), Р. Б. Шишкою («Охорона прав суб'єктів інтелектуальної власності у цивільному праві України», 2004 р.), С. М. Клейменовою («Авторські правовідносини як форма реалізації правомочностей суб'єктів авторського права», 2004 р.). Відмічається відсутність комплексних досліджень права слідування в правовій науці України. Серед зарубіжних досліджень виділяються праці Д. В. Подноскова «Право следования и право доступа в российском авторском праве» (2006 р.) та А. М. Семіволкової «Право следования в законодательстве России и западноевропейских стран» (2011 р.). Звертається увага, що вказані дослідження не відображують повною мірою гармонізаційних процесів, що відбулися в авторському праві країн-членів ЄС у зв'язку з прийняттям Директиви ЄС про право слідування, а наведені в них зауваження та пропозиції зорієнтовані на власне національне законодавство, а тому є предметом критичного аналізу та вимагають переосмислення з огляду на стан регулювання права слідування в авторському праві України.

Розглядаються наукові позиції щодо доцільності існування права слідування в авторському праві. Вказується, що доцільність запровадження цього повноваження до авторського права України, серед іншого, обумовлюється змінами у функціонуванні арт-ринку та пов'язаною з цим необхідністю посилення захисту прав вітчизняних авторів творів образотворчого мистецтва; потребою в адаптації національного законодавства до законодавства ЄС, оскільки це є необхідною передумовою для входження України до Спільного ринку ЄС, а також економічною ситуацією в Україні.

Обґрунтовується вибір методології дослідження, враховуючи його мету та завдання.

Розділ 2 «Загально-правова характеристика права слідування в авторському праві України та країн-членів ЄС» складається з чотирьох підрозділів, присвячених аналізу поняття «право слідування», визначенню його структури, з'ясуванню його місця в системі авторських прав, порівняльно-правовій характеристиці підходів до встановлення переліку об'єктів авторського права, на які поширюється право слідування, та визначенню кола бенефіціарів права слідування в авторському праві України та країн-членів ЄС.

У підрозділі 2.1 *«Поняття та структура права слідування в авторському праві»* визначається, що використання притаманної речовому праву правової конструкції і самого терміна «право слідування» відносно цього особливого авторського повноваження є відображенням пропрієтарної теорії інтелектуальної власності. На основі аналізу юридичної літератури, відповідних норм права України, законодавства країн-членів ЄС, положень Директиви ЄС про право слідування та Бернської конвенції робиться висновок про існуюче загальне розуміння права слідування як невідчужуваного права автора на частку суми від перепродажу визначених законом об'єктів авторського права.

Визначається, що правова регламентація права слідування спрямована, серед іншого, на обмеження абсолютності права власності на матеріальний об'єкт, в якому втілено твір образотворчого мистецтва.

Розглядається структура права слідування. Відмічається, що невідчужуваність та виникнення права на виплати в разі перепродажу, що слідує за першим відчуженням автором, виступають його постійними ознаками, тоді як варіативна складова стосується об'єктів авторського права, на які поширюється право слідування; осіб, які мають здійснювати виплати; сум, з яких здійснюються виплати; розміру відрахувань та видів продажу.

Звертається увага на неузгодженості стосовно варіативної складової права слідування, які містяться в ЦК та Законі про авторське право. Робиться висновок, що причина виникнення даних неузгодженостей полягає в одночасному сприйнятті національним законодавством двох різних підходів до формулювання варіативної складової права слідування, запроваджених, відповідно, у Бернській конвенції та Директиві ЄС про право слідування. Аналізуються існуючі в законодавстві України та країн-членів ЄС термінологічні відмінності стосовно права слідування: «право слідування»; «право автора на частку від суми продажу оригіналу твору»; «право на додаткову вартість», «право на отримання винагороди за продаж твору» тощо. Наголошується на доцільності позначення авторського повноваження, що полягає в праві автора на отримання визначеної законом частки від суми кожного перепродажу визначеного законодавством об'єкта авторського права терміном «право автора на частку від суми перепродажу оригіналу твору», оскільки це більш точно відповідає суті цього авторського повноваження.

У підрозділі 2.2 *«Правова природа права слідування та його місце в системі авторських прав»* на основі аналізу юридичної літератури, законодавства України та країн-членів ЄС робиться висновок про відсутність

єдиного підходу до визначення місця права слідування в системі авторських прав. Доводиться, що невизначеність місця права слідування в системі авторських прав ускладнює його практичну реалізацію з огляду на норми цивільного законодавства про можливість самостійного здійснення фізичною особою прав інтелектуальної власності. Пропонується зробити в національному законодавстві пряму вказівку на майновий характер права слідування.

Вказується, що традиційний підхід до класифікації авторських прав, виходячи з їх правової природи (особисті немайнові та майнові), є недостатнім, головним чином, у зв'язку з виникненням нових авторських повноважень з особливою правовою природою. Пропонуються додаткові підстави класифікації. Так, залежно від здатності обмежувати абсолютність права власності пропонується виділяти авторські права, які не обмежують абсолютність права власності (право на використання твору) та авторські права, які обмежують абсолютність права власності (право на недоторканість твору, право слідування, право доступу та право на збереження оригіналу твору). За ознакою можливості або неможливості передачі або відчуження авторських прав виділяються авторські права, які можуть бути відчужені (майнові права автора за винятком права слідування) та авторські права, відчуження яких неможливе (особисті немайнові права автора, право на збереження оригіналу твору, право доступу та право слідування). Залежно від можливості переходу в порядку спадкування виділяються авторські права, що можуть передаватися/переходити спадкоємцям (майнові права, право слідування та права, що фактично переходять до спадкоємців на підставі закону – право на захист авторства та право на недоторканність твору), та авторські права, що не можуть передаватися/переходити в спадщину (особисті немайнові права (за винятком права на недоторканність твору), право на збереження оригіналу твору та право доступу).

У підрозділі 2.3 «Об'єкти авторського права, на які поширюється право слідування, в авторському праві України та країн-членів ЄС» розглядаються питання, пов'язані з визначенням об'єктів авторського права, на які поширюється право слідування. Здійснюється класифікація об'єктів авторського права. Зазначається, що в юридичній літературі та законодавстві стосовно об'єктів авторського права, на які поширюється право слідування, застосовується як термін «оригінали твору», так і термін «оригінальні твори». Виходячи з того, що стосовно права слідування поняттю оригіналу (оригінального твору) протиставляється поняття копії, робиться висновок, що дані терміни в сучасному законодавстві України використовуються як синонімічні та йдеться саме про твір, створений безпосередньо автором. Аналізуються причини виникнення такого підходу та робиться висновок про необхідність розмежування даних термінів.

Аналізуються неузгодженості, що містяться в національному законодавстві України, стосовно об'єктів авторського права, на які поширюється право слідування (твори образотворчого мистецтва – відповідно до Закону про авторське право, художні твори та рукописи літературних творів – відповідно до ЦК). Окрема увага приділяється рукопису та фотографічному твору.

Пропонується авторське визначення рукопису як запису твору, який виконаний автором або від руки, або за допомогою технічних засобів, але містить індивідуалізуючі автора ознаки (помітки, малюнки тощо), нанесені ним особисто.

На основі аналізу законодавства країн-членів ЄС відмічається тенденція до розширення кола об'єктів авторського права, на які поширюється право слідування. Визначаються особливості застосування права слідування до копій творів образотворчого мистецтва (обмежена кількість копій, які виробляються або автором власноруч, або під його керівництвом; нумерація копій або наявність на них підпису або іншої позначки автора).

Вказується, що для забезпечення ефективної реалізації права слідування сучасне законодавство України вимагає не лише усунення неузгодженостей між двома законодавчими актами – ЦК та Законом про авторське право, а й уточнення переліку об'єктів авторського права та окремих понять, що стосуються об'єктів авторського права, на які поширюється право слідування (зокрема, рукопис, фотографічний твір).

Підрозділ 2.4 «Бенефіціари права слідування в авторському праві України та країн-членів ЄС» присвячений визначенню кола осіб, що мають право на отримання виплат за правом слідування. Відмічається, що іноземні громадяни можуть бути бенефіціарами права слідування лише на засадах взаємності, звертається увага на досвід Франції в наданні права слідування іноземцям залежно від строку проживання на території країни та участі у її мистецькому житті. Вказується, що невідчужуваний характер права слідування виключає з кола вторинних суб'єктів цього права осіб, яким право інтелектуальної власності перейшло на підставі договору і, таким чином, коло вторинних суб'єктів, які можуть бути бенефіціарами права слідування, обмежується спадкоємцями автора. Розглядається питання визначення долі права слідування при визнанні спадщини відумерлою. Пропонується включити до кола бенефіціарів уповноважені національним законодавством установи, що дозволить уникнути ситуації невизначеності стосовно права слідування в разі визнання спадщини відумерлою та забезпечити цільове використання коштів, отриманих за правом слідування, спрямувавши їх на розвиток національної культури.

Розділ 3 «Практична реалізація права слідування в авторському праві України та країн-членів ЄС» складається з трьох підрозділів, присвячених аналізу питання забезпечення практичної реалізації права слідування в авторському праві України та країн-членів ЄС. Робиться аналіз складових механізму такої реалізації, визначається роль організацій колективного управління в забезпеченні реалізації права слідування, а також розглядаються окремі питання визначення правового режиму та розподілу виплат за правом слідування.

У підрозділі 3.1 «Складові механізму реалізації права слідування в авторському праві України та країн-членів ЄС» вказується на актуальність для України проблеми забезпечення реалізації права слідування. Відмічається, що правове регулювання права слідування в законодавстві України має

декларативний характер, оскільки конкретизація норм ЦК та Закону про авторське право стосовно права слідування в підзаконних нормативно-правових актах відсутня, а наявні суперечності в законодавстві стосовно варіативної складової права слідування створюють істотні перешкоди для його реалізації. Наголошується на необхідності розрізняти момент виникнення права слідування (момент створення твору) та момент виникнення права на отримання виплат за правом слідування (момент перепродажу). На основі аналізу законодавства країн-членів ЄС з'ясовуються ознаки публічності перепродажу: участь у ньому в якості хоча б одного з суб'єктів правочину професіонала арт-ринку. Визначаються основні аспекти, чітке правове регулювання яких є необхідною передумовою для створення дієвого механізму реалізації права слідування: 1) визначення суб'єкта, на якого покладається обов'язок здійснювати відрахування бенефіціару; 2) визначення бази обчислення відрахувань; 3) встановлення порогу застосування права слідування; 4) запровадження права на інформацію. Окрема увага приділяється праву на інформацію. Розглядаються особливі умови реалізації права слідування, що містяться в законодавстві країн-членів ЄС. Наголошується на необхідності прийняття в Україні відповідного підзаконного акту щодо забезпечення здійснення виплат бенефіціарам права слідування.

Підрозділ 3.2 «Колективне управління правом слідування як засіб забезпечення його реалізації в авторському праві України та країн-членів ЄС» присвячений вивченню питання діяльності організацій колективного управління (далі – ОКУ) стосовно права слідування. Відмічається, що в умовах глобалізації арт-ринків саме колективне управління є найбільш дієвим засобом забезпечення практичної реалізації авторських прав. Доводиться, що доцільність залучення ОКУ до забезпечення практичної реалізації права слідування значною мірою обумовлюється специфікою правовідносин, що виникають у зв'язку з правом слідування, коли сам бенефіціар не є стороною відповідного договору про відчуження твору і, таким чином, обов'язок здійснення відрахувань на користь бенефіціара, що виникає при такому відчуженні, має недоговірний характер. Обґрунтовується, що здійснення колективного управління правом слідування не суперечить непередаваному та невідчужуваному характеру даного права, оскільки в даному випадку функція ОКУ обмежується здійсненням контролю за перепродажами оригіналу твору та забезпеченням отримання автором виплат. Аналізуються принципи та рекомендації стосовно управління правом слідування, розроблені провідними ОКУ країн-членів ЄС. Вказується на необхідність визначення в Україні уповноваженої ОКУ правом слідування.

Підрозділ 3.3 «Окремі питання правового режиму та розподілу виплат, що здійснюються за правом слідування, в авторському праві України та країн-членів ЄС» присвячений визначенню правового режиму та розподілу виплат, що здійснюються за правом слідування, при створенні твору у співавторстві; в майнових правовідносинах подружжя; при створенні твору в порядку виконання трудового договору або за замовленням.

Робиться висновок, що співавторство при створенні творів образотворчого мистецтва в переважній кількості випадків має нероздільний характер. На випадки, що стосуються права слідування, поширюються загальні правила, встановлені законодавством стосовно творів, створених у співавторстві, тобто за відсутності договору авторські права на такий твір здійснюються всіма співавторами спільно, а винагорода за використання твору та виплати, отримані за правом слідування, належать співавторам у рівних частках.

Вказується, що при визначенні правового режиму виплат, отриманих за правом слідування, у майнових відносинах подружжя йдеться про суперечності двох правових режимів: режиму спільної сумісної власності подружжя та невідчужуваного та непередаваного характеру права слідування. Робиться висновок про поширення режиму спільної сумісної власності на виплати, отримані за правом слідування. Причому наголошується, що значення в даному випадку має факт перепродажу оригіналу твору під час перебування в шлюбі, а не час здійснення виплат.

Відмічається, що при визначенні правового режиму виплат за правом слідування в разі створення твору в порядку виконання трудового договору або за замовленням правове регулювання відбувається в межах однієї галузі права і питання конфлікту правових режимів не виникає. Вказується, що саме передачу оригіналу твору, створеного на виконання трудового договору або за замовленням, слід вважати в даному випадку першим відчуженням оригіналу твору автором. Наголошується, що непередаваний та невідчужуваний характер права слідування виключає можливість застосування в даному випадку аналогії закону стосовно спільності майнових прав автора та роботодавця (замовника). Таким чином, виплати за правом слідування, що здійснюються при перепродажу твору, створеного на виконання трудового договору або за замовленням, є такими, що належать виключно автору.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного комплексного науково-теоретичного дослідження положень авторського права України та країн-членів ЄС в частині, що стосується права слідування, теоретичного осмислення наукових праць у галузі цивільного права, дисертантом було сформульовано висновки, пропозиції та рекомендації, спрямовані на вирішення поставлених у дисертаційному дослідженні завдань.

1. Вивчення генези виникнення та запровадження правового регулювання права слідування як особливого авторського повноваження дозволяє розширити підхід до періодизації розвитку авторського права в цілому, виділивши, крім класичних етапів привілеїв, національної охорони та міжнародної охорони, окремі етапи розвитку права слідування як особливого авторського повноваження: – з найдавніших часів до 1920 року – етап виникнення та розвитку основних концепцій регулювання авторських прав, що стало передумовою для запровадження права слідування; – 1920-1948 рік – перше закріплення права слідування в національному законодавстві – Законі Франції

про право авторів творів мистецтва на отримання відрахувань від публічного продажу творів мистецтва (1920 р.). Включення відповідних положень у закони про авторське право Бельгії (1921 р.) та Італії (1948 р.); – 1948-2001 рік – етап міжнародного визнання права слідування, який починається з внесення статті 14 *ter* стосовно права слідування до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів. Подальше включення положень стосовно права слідування до законодавства більшості європейських країн, зокрема й України; – з 2001 року – етап гармонізація законодавства країн-членів ЄС стосовно права слідування у зв'язку з прийняттям Директиви ЄС про право слідування.

2. Стан регулювання права слідування в законодавстві України є недосконалим і виключає можливість ефективної реалізації вказаного права, що дозволяє говорити про декларативний характер права слідування в авторському праві України.

3. До основних недоліків правового регулювання права слідування законодавством України слід віднести наступні:

- наявність суперечностей у правовому регулюванні стосовно варіативної частини права слідування (видів перепродажу, за яких виникає право на отримання виплат за правом слідування, та видів творів, на які поширюється право слідування) між ЦК та Законом про авторське право;

- відсутність правового регулювання окремих питань стосовно права слідування, що забезпечують його практичну реалізацію (поріг застосування права слідування, база обчислення відрахувань, право бенефіціара на інформацію), які сьогодні підлягають обов'язковому правовому регулюванню в авторському праві країн-членів ЄС;

- відсутність правового механізму реалізації права слідування, що вимагає прийняття відповідної постанови Кабінету Міністрів України стосовно забезпечення здійснення виплат бенефіціарам права слідування. Серед іншого, слід передбачити вжиття заходів, спрямованих на визначення уповноваженої організації колективного управління правом слідування.

4. При вдосконаленні національного законодавства України стосовно права слідування слід враховувати, що на сьогодні завдання усунення суперечностей у регулюванні права слідування, що містяться в ЦК та Законі про авторське право, вже втратило актуальність. На сучасному етапі першочерговим завданням є приведення національного законодавства у відповідність до Директиви ЄС про право слідування, оскільки в праві ЄС розбіжності в регулюванні національними законодавствами країн-членів ЄС положень стосовно варіативної складової права слідування розглядаються як значні перешкоди для функціонування Спільного ринку.

5. Зважаючи на суто економічний зміст права слідування, а також на те, що невідчужуваний характер не є ознакою виключно особистих немайнових прав, право слідування слід розглядати як особливе авторське повноваження майнового характеру, на що має бути зроблена пряма вказівка в законодавстві.

6. Поняття та термін «право слідування» походять з речового права, у якому право слідування традиційно розкривається через формулу «право слідує за річчю». Водночас підхід, коли вказаний термін використовується для

позначення права автора на частку від суми, отриманої від перепродажу оригіналу твору образотворчого мистецтва або рукопису літературного (музичного) твору, є застарілим, оскільки з часу його першого використання в законодавстві Франції у 1920 році в авторському праві України та країн-членів ЄС було запроваджено цілу низку авторських повноважень, що характеризуються нерозривністю правового зв'язку автора з оригіналом його твору. Сьогодні можна виділити окрему групу авторських повноважень, які характеризуються нерозривністю зв'язку автора з оригіналом свого твору незалежно від того, кому належить на праві власності цей оригінал: право слідування, право на недоторканність твору, право на збереження оригіналу твору та право доступу. Таким чином, для позначення авторського повноваження, яке полягає у праві автора на отримання визначеної законом частки від суми кожного продажу оригіналу твору, і сьогодні в авторському праві позначається терміном «право слідування», пропонується використовувати термін «право автора на частку від суми продажу оригіналу твору».

7. Поява в авторському праві нових авторських повноважень вимагає нових підходів до класифікації авторських прав. Так, крім традиційного поділу авторських прав на особисті немайнові та майнові, можуть бути запропоновані ще кілька підстав класифікації. Так, за ознакою здатності обмежувати абсолютність права власності власника оригіналу твору пропонується виділяти авторські права, які не обмежують абсолютність права власності (наприклад, право на використання твору), та авторські права, які обмежують абсолютність права власності (право на недоторканність твору, право слідування, право доступу та право на збереження оригіналу твору). За ознакою можливості або неможливості відчуження авторських прав, виділяються авторські права, які можуть бути відчужені (майнові права автора за винятком права слідування), та авторські права, відчуження яких неможливе (особисті немайнові права автора, право на збереження оригіналу твору, право доступу та право слідування). Залежно від можливості переходу в порядку спадкування виділяються авторські права, що можуть передаватися/переходити спадкоємцям автора (майнові права, право слідування та права, що фактично переходять до спадкоємців на підставі закону, – право на захист авторства та право на недоторканність твору), та авторські права, що не можуть передаватися/переходити спадкоємцям автора (особисті немайнові права (за винятком права на недоторканність твору), право на збереження оригіналу твору та право доступу).

8. Специфіка правовідносин, що виникають при реалізації права слідування, полягає в тому, що бенефіціар права слідування, не виступаючи у якості сторони договору купівлі-продажу оригіналу твору, набуває відповідних прав у зв'язку з укладанням цього договору. Отже, зобов'язання зі здійснення виплат за правом слідування належать до недоговірних зобов'язань.

9. Моментом виникнення права слідування слід вважати момент створення об'єкта авторського права, на який поширюється право слідування, а моментом

виникнення права на отримання виплат за правом слідування – здійснення його перепродажу за встановлених законодавством умов.

10. При існуванні у світі різних підходів до виникнення права на отримання виплат за правом слідування залежно від виду перепродажу (приватного чи публічного) можливість практичної реалізації бенефіціаром права на отримання виплат за права слідування може бути гарантована лише у разі публічного перепродажу. Саме такий підхід має бути запроваджений в законодавстві України. Причому перепродаж буде вважатися публічним, якщо одним із учасників правочину (стороною, посередником, представником, агентом тощо) виступає професійний представник арт-ринку.

11. Крім приведення положень національного законодавства України (Закону про авторське право та ЦК) у відповідність до Директиви ЄС про право слідування, пропонується також внесення до нього наступних змін стосовно права слідування:

1) включення до законодавства визначення рукопису літературного (музичного твору) як запису твору, який або виконаний автором від руки, або за допомогою технічних засобів, але містить індивідуалізуючі автора ознаки (помітки, малюнки тощо), нанесені ним особисто;

2) запровадження норми, що в разі визнання спадщини відумерлою, право слідування переходить до центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності, а отримані виплати мають використовуватися за цільовим призначенням на розвиток мистецтва в Україні, а саме пропонується доповнити статтю 29 Закону України про авторське право частиною 3 наступного змісту:

«3. У разі відсутності спадкоємців у автора, який має право на одержання виплат за правом слідування, право на одержання виплат переходить до уповноваженої організації колективного управління. Одержані кошти мають спрямовуватися на розвиток національної культури. Порядок розподілу коштів встановлюється Кабінетом Міністрів України»;

3) уточнення в національному законодавстві термінів «оригінали твору» та «оригінальні твори»: оригінальний твір – твір, що підлягає правовій охороні; оригінал твору – твір, створений безпосередньо автором.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Самсін Р. І. Бенефіціари за правом слідування / Р. І. Самсін // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 6. – С. 102–105.

2. Самсін Р. І. Твори мистецтва, на які поширюється право слідування / Р. І. Самсін // Наше право. – 2014. – № 10. – С. 169–176.

3. Самсін Р. І. Виникнення права слідування як особливого авторського повноваження в законодавстві країн Європи / Р. І. Самсін // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. – 2015. – Вип. 30. – Т. I. – С. 151–156.

4. Самсін Р. І. Законодавча конкретизація елементів права слідування як необхідна умова забезпечення його практичної реалізації / Р. І. Самсін //

Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. – 2015. – Вип. 32. – С. 102–105.

5. Самсін Р. Рукопись как объект права следования / Р. Самсін // *Legea și viața : Publicație științifico-practică*. – 2015. – № 5/2 (281). – Р. 83–86.

6. Самсін Р. І. Сучасні теоретико-правові питання, що виникають щодо права слідування в авторському праві / Р. І. Самсін // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. – 2015. – Вип. 35. – Ч. 2. – Т. І. – С. 197–200.

7. Самсін Р. І. Деякі проблемні питання права слідування в авторському праві / Р. І. Самсін // Право інтелектуальної власності в умовах інформаційного суспільства : матеріали VI щоріч. читань з акт. пробл. права інтелект. власності та інформ. правовідносин, присвяч. пам'яті проф. Підопригори Опанаса Андроновича (м. Київ, 22 березня 2012 р.). – К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2012. – С. 54–55.

8. Самсін Р. І. До питання доцільності існування права слідування в авторському праві / Р. І. Самсін // Становлення та розвиток права інтелектуальної власності в Україні: підсумки, проблеми та перспективи : тези доп. наук.-практ. конф. (м. Київ, 2 квітня 2013 р.). – К. : Алерта, 2013. – С. 92–95.

9. Самсін Р. І. Правова природа права слідування як передумова можливості його спадкування / Р. І. Самсін // Спадкування в Україні : матеріали міжкаф. круглого столу. (м. Київ, 10 квітня 2014 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 36–38.

10. Самсін Р. І. До питання можливості розповсюдження права слідування на копії творів / Р. І. Самсін // Реформи законодавства України в умовах євроінтеграції : матеріали VI Всеукр. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 30 жовтня 2014 р.) : в 2-х ч. – Ч. 2. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 249–251.

11. Самсін Р. І. До питання визначення правової природи права слідування / Р. І. Самсін // Матеріали підсумкової науково-теоретичної Інтернет-конференції (м. Київ, 23 квітня 2015 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – С. 303–305.

12. Самсін Р. І. Поняття права слідування в авторському праві : спроба нового підходу до розуміння / Р. І. Самсін // *Právna veda a prax: výzvy moderných európskych integračných procesov : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie* (Bratislava, 27–28 novembra 2015). – Bratislava : Paneurópska vysoká škola, fakulta práva, 2015. – Р. 239–241.

АНОТАЦІЯ

Самсін Р. І. Право слідування в авторському праві України та країн-членів ЄС: порівняльно-правова характеристика. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право;

міжнародне приватне право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2016.

Дисертація є самостійним завершеним науковим дослідженням права слідування в авторському праві України та країн-членів ЄС. Вивчено історичні передумови виникнення та розвитку права слідування в національному законодавстві європейських країн та України, а також у міжнародному праві; розглядаються доктринальні погляди стосовно права слідування в авторському праві. Здійснюється правова характеристика права слідування: з'ясовується поняття «право слідування», визначається структура права слідування; розглядаються існуючі підходи до визначення місця права слідування в системі авторських прав та його правової природи; здійснюється аналіз існуючих підходів до визначення переліку об'єктів авторського права, на які поширюється право слідування, правова характеристика бенефіціарів права слідування та визначення їх кола. Окрема увага приділяється питанням практичної реалізації права слідування: складовим механізмом практичної реалізації права слідування, ролі організацій колективного управління в забезпеченні реалізації цього права та окремим питанням визначення правового режиму виплат, що здійснюються за правом слідування.

Надаються науково обґрунтовані пропозиції щодо внесення змін до законодавства України з метою вдосконалення правового регулювання авторських відносин стосовно права слідування та приведення національного законодавства у відповідність до законодавства ЄС.

Ключові слова: майнові права автора, особисті немайнові права автора, право слідування, твори образотворчого мистецтва, рукопис, гармонізація та адаптація законодавства, право Європейського Союзу.

АННОТАЦИЯ

Самсин Р. И. Право следования в авторском праве Украины и стран-членов ЕС: сравнительно-правовая характеристика. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2016.

Диссертация является самостоятельным комплексным научным исследованием права следования в авторском праве.

Рассматривается история возникновения и доктринальные подходы к праву следования в авторском праве. Исследуются предпосылки, вызвавшие необходимость закрепления права следования как особого авторского правомочия, среди которых выделяются: значительные отличия в способах коммерциализации произведений изобразительного искусства; изменение концептуальных подходов к регулированию авторских отношений, введение принципа независимости авторского права от права собственности на материальный объект, в котором воплощено произведение; изменение основных тенденций на мировых арт-рынках в начале XX столетия,

возрастание интереса к произведениям живых авторов. Обобщены существующие доктринальные подходы к решению проблем, возникающих в связи с правовым регулированием и реализацией права следования. С целью разработки предложений относительно усовершенствования национального авторского законодательства и приведения его в соответствие с законодательством ЕС рассмотрены основные положения относительно правового регулирования права следования законодательства стран-членов ЕС.

На основании анализа национального законодательства Украины относительно права следования делается вывод о декларационном характере значительной части его положений и сложностях практической реализации, связанной как с наличием противоречий в законодательстве, так и отсутствием правового механизма реализации права следования. Обращается внимание на отставание национального законодательства относительно права следования от европейских стандартов.

Аргументируется, что для обозначения правомочности автора, заключающейся в праве на получение части от суммы продажи оригинала произведения, целесообразно использовать термин «право на часть от суммы продажи оригинала произведения».

Помимо традиционного деления авторских прав на личные неимущественные и имущественные, предлагаются еще несколько оснований классификации. Предлагается выделить группу авторских полномочий, которые ограничивают абсолютность права собственности (право на неприкосновенность произведения, право следования, право доступа и право на сохранение оригинала произведения). По признаку возможности отчуждения автором также предлагается выделить две группы авторских прав: права, отчуждение которых возможно и отчуждение которых невозможно. В первую группу входят имущественные права автора, во вторую – личные неимущественные права, право на сохранение оригинала произведения, право доступа и право следования. Кроме того, права автора могут быть классифицированы по признаку возможности их передачи/перехода по наследству. В данном случае в группу авторских прав, которые могут передаваться/переходит по наследству, войдут имущественные права, право следования и (фактически) такое личное неимущественное право как право на неприкосновенность произведения. Не могут передаваться/переходить по наследству другие личные неимущественные права, право на сохранение оригинала произведения и право доступа.

В выводах диссертации изложены основные результаты научного исследования, сформулированы предложения по внесению изменений в действующее законодательство Украины.

Ключевые слова: имущественные права автора, личные неимущественные права автора, право следования, произведения изобразительного искусства, рукопись, гармонизация и адаптация законодательства, право Европейского Союза.

SUMMARY

Samsin R. I. The resale right in copyright law of Ukraine and EU Member States: comparative legal analysis. – Manuscript.

Dissertation for obtaining academic degree of the Candidate of Judicial Sciences, specialization 12.00.03 – civil law and civil procedure; family law; private international law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2016.

Dissertation is the independent and accomplished scientific research of the resale right in copyright law of Ukraine and EU Member States. It was done research on historic preconditions of arising and development of the resale right in the law of European countries and Ukraine as well as in the international law; there were analyzed doctrinal approaches with regard to the resale royalty right in the copyright law. There was conducted legal analysis of the resale right: was done definition of «resale right» and was determined its structure; was conducted analysis of existing approaches to determination of resale right in the system of copyright and its legal nature; was conducted analysis of existing approaches to definition of works, on which the resale right is extended, was conducted legal analysis of the beneficiaries of the resale right and was defined their scope. Special attention was paid to practical implementation of the resale right: to components of the framework for practical implementation of the resale right, to importance of collective management organizations for ensuring enforcement of this right and to the issues of legal status of payments made under the resale right.

There were provided well-reasoned scientific proposals with regard to introducing amendments to Ukrainian legislation aiming at improvement of legal regulation of authors relationship regarding resale right and harmonization of the national legislation with the EU legislation.

Key words: proprietary author's rights, personal non-property author's rights, resale royalty right, works of visual art, manuscript, harmonization and adaptation of legislation, EU legislation.